

1720.

1. Beyer, Christoph: De origine et natura prae-
judiciorum in iurejurando ejusque relaxatione.
2. Cramer, Wilhelmus Zacharias: Dissertatio in uny. juris
obscura ad legem 29. Cod. de pactis.
3. & 4. Eckardus, Vitervens Gockhardus: De exhereditatione
spūal turpiter viventis. 2 Bunde 1720 & 1746.
4. Eckard, Vithred Gockhard: An et in quantum jure
naturae parentes obligentur ad hereditatem
liberis post abortum relinquendam.
5. Falcknerus, Joh. Fridericus: De eo, quod justum
est, circa inquisitionem conscientiam.
6. Gebauerus, Georgius Christianus: De Jure Hostilitatis.
7. Hanovius, Joh. Christoph: Praeambulum dubiorum,
contra existentiam atque essentialiam juris naturalis
in o Formis.

1720

8. Heyland, Anton August: De valore pacti inter
creditorum et debitorem, ut cuius creditor singulos
debitoris haeredes in solidum conveniunt
patent.
- 9, 10^{a, b}. Hockemus, Joh. Frider: De operum in deter-
minatarum determinatione. 3. Suppl. 1720: 1741
11. Hoffmannus, Christianus Godofredus: Collatio juris
naturalis, Romani & Canonici circa doctrinam
de emphyteusi.
- 12^{a, b, c}. Hoffmannus, Christianus Godofredus: De ratione
interpretandi leges imperii Romano-Germanici
publicas. 3. Suppl. 1720, 1733: 1750
13. Hokeisell, Daniel Fridericus: De mercatu
corporum humanorum

1720.

14. Hohmann, Joh. Responsio: An usurae ex antea,
non tantum ab pactum et moram, sed et propter
negotium contractus solvenda sint?

20

Pub. 20. num. 45. Ec. 27.

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA

AD

LEGEM XXIX. CODICIS

DE PACTIS

QUAM

CONSENSU

MAGNIFICI ICTORUM ORDINIS

IN ACADEMIA LIPSIENSI

PRO LICENTIA

SUMMOS

IN UTROQUE JURE HONORES

RITE CAPESSENDI

D. XV. AUGUSTI MDCCXX.

H. L. Q. C.

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI

SISTET

WILHELMUS ZACHARIAS
CRAMER

LIPSIÆ,

TYPIS IMMANUELIS TITII.

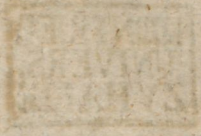
DISSERTATIO IN ACADEMIA JURIDICA
AD
LEGEM XXIX. CODICIS
DE PACTIS

MAGNIFICI IUSTITIAE ORDINIS
IN ACADEMIA JURIDICA

PRO LICENTIA

IN UTROQUE IURIS HONORIS

WILHELMUS NACHRIAS
CRAMER

L. 29. C. de pactis.
Imp. Justinianus A. Joanni P. P.

*S*iquis in conscribendo instrumento sese confessus fuerit non usurum fori praescriptione, propter cingulum militiae suae, vel dignitatis, vel etiam sacerdotii praerogativam, licet antea dubitabatur: si oporteret eandem scripturam tenere, Et eum, qui hoc pactus est, non debere adversus suam conven-

A 2 tionem

tionem venire: vel licentiam ei prestare, discedere quidem a scriptura, suo autem jure uti; sancimus, nemini licere adversus pacta sua venire, & contrahentes decipere. Si enim ipso pratoris edicto, pacta conventa, qua neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnimodo observanda sunt, quare & in hac causa pacta non valeant? cum alia sit regula juris antiqui, omnes licentiam habere, his, qua pro se introducta sunt, renunciare: Omnes itaque iudices nostri hoc in litibus observent, & hujusmodi observatio, & ad pedaneos iudices, & ad compromissarios, & arbitros electos perveniat: scituri, quod si neglexerint, etiam litem suam facere intelligantur. Dat. Kal. Septemb. Consulant. post consulatum Lampadii & Orestis VV. CC. 531.

CONSPE-

CONSPECTUS
DISSERTATIONIS.

- §. I.
Scopus legis.
- §. II.
De foro militum. Quid denotet cingulum militiae?
- §. III.
Quod cingulo militibus in expeditione constitutis saltem uti licuerit.
- §. IV.
Recensentur privilegia militum penes Romanos.
- §. V.
Milites Romani non nisi coram magistro militum conveniri poterant.
- §. VI.
Magistri militum quando constituti?
- §. VII.
Magistri militum in oriente & occidente, quomodo jurisdictionem exercuerint?
- §. VIII.
Differentia juris civilis & Saxonici ratione fori militum.
- §. IX.
Quid discriminis ratione militum actione reali aut personali conventorum.

§. X.
*Quomodo procedendum, cum personæ civili jurisdictioni
subjectæ, una cum militibus delictis implicatæ sunt?*

§. XI.
*Quid circa delicta ante militiam commissa, itemque pro-
cessus ante militiam cæptos observandum?*

§. XII.
De foro Dignitatis. Dignitas quid & quotuplex?

§. XIII.
*Illustrium, spectabilium, clarissimorum & perfectissimo-
rum dignitates explicantur.*

§. XIV.
*Quod forum habuerint in istis dignitatibus constitui, &
ad quos præcipue lex nostra pertineat?*

§. XV.
*Dignitatum in hodierno imperio Romano Germanico ra-
tio. Forum dignitatis quodnam?*

§. XVI.
De foro ecclesiastico. Origo sacerdotii apud Christianos.

§. XVII.
Quinam jure canonico sacerdotes appellentur.

§. XVIII.
Origo fori ecclesiastici.

§. XIX.
Incrementa ejus in oriente.

§. XX.
Itemque in occidente.

§. XXI.

§. XXI.

Justiniani circa forum ecclesiasticum leges quædam.

§. XXII.

Status jurisdictionis ecclesiasticæ, sub Imperatoribus Carolingis.

§. XXIII.

Quid circa jurisdictionem ecclesiasticam posterioribus Imperatoribus & principibus Germaniæ juris fuerit?

§. XXIV.

Causæ extensæ adeo jurisdictionis ecclesiasticæ.

§. XXV.

De foro ecclesiastico Protestantium in Germania.

§. XXVI.

In specie in Saxonia.

§. XXVII.

In quo senatus ecclesiasticus differat a Consistorio in foro Saxonico?

§. XXVIII.

Discrimen inter forum ecclesiasticum Protestantium, ratione causarum eo pertinentium.

§. XXIX.

Recensentur causæ in Saxonia ad forum ecclesiasticum spectantes.

§. XXX.

Item aliæ.

§. XXXI.

Piæ causæ ad forum ecclesiasticum pertinent.

§. XXXII.

§. XXXII.
Quenam personæ ad forum ecclesiasticum spectent?

§. XXXIII.
Quomodo forum ecclesiasticum amittatur.

§. XXXIV.
An Superintendenti competat jurisdictio?

§. XXXV.
Status imperii evangelici ubi forum suum in causis ecclesiasticis habeant? an coram consistoriis suis?

§. XXXVI.
De renunciatione fori in genere.

§. XXXVII.
An clericis foro ecclesiastico renunciare liceat?

§. XXXVIII.
Prima ratio juris canonici expenditur.

§. XXXIX.
Secunda ratio.

§. XL.
Removentur objectiones, quæ contra facultatem renunciandi foro, moveri possunt.

§. XLI.
Duæ regulæ observandæ circa jurium renunciationem.

§. XLII.
Explicantur judicum genera in lege expressa, & sanctio ejus pœnalis.

§. I.

Imperator hac lege constituit, *De foro mili-*
 quod si vel miles, vel clericus, *zum.*
 vel alias quicumque dignitate *Scopus legis*
 aliqua fulgens pactum inierit, *ostenditur.*
 quo foro suo renuntiaverit, pa-
 ctum illud apud omnes judi-
 ces valere debeat. Ut igitur
 eo melius legem illam explica-
 re possim, primo de foro militum, dignitatis, & clerico-
 rum agam, ut, quid ejusmodi renuntiatio operetur, cla-
 rius pateat.

§. II.

Sed cum in lege praemissa propter cingulum mi- *quid denotet*
 litiae competere, praescriptio fori dicatur, ex antiquitate *cingulum mi-*
 illud hic illustrare animus est. (a) Cingulum erat *litiae?*
 praecipuum in sine omnium magistratum, sine quo
 principem adire non licebat. In cingulo esse dice-
 bantur, qui actu provincias administrabant, ad dif-
 ferentiam eorum, qui honorariam dignitatem obibant,
 quae cingulo carebat, *l. 2. C. ut dignit. ord. serv.* Ille, cui
 magistratus adimebatur, cingulo etiam exuebatur.
Auth. incestas. de inc. nupt. Militibus etiam cingulum
 erat nota, sine qua nemo militaribus dignus ordinibus
 censebatur, & milites gladium illi insertum gestare sole-
 bant.

(a) P I T I S C I Lexicon rom. ant. t. 1. p. 432.

bant. Unde aliquando cingulum pro ipsa militia, & cinctus pro milite usurpatur. In gravissimis & ignominiosissimis peenis militibus cingulum auferebatur, v.g. si miles de fide Christiana contra juris prohibitionem publicè turbis coadunatis disputasset MARCIANUS imperator *in l. 4. C. de summa trinit.* disposuit, ut cingulo spoliatur.

§. III.

Quod cingulo militibus actus militantibus saltem uti licuit.

Cingulam autem hoc tantum militibus actum militantibus, minime vero post missionem gestare permiffa fuisse, aperte testatur *l. 2. C. ubi de ratiociniis*, his verbis: Nemo post depositum cingulum suæ privatæ vitæ redditus, ob negotium, quod militiæ causa ei est exortum, præstandi ratiocinii gratia ejus numeri, in quo militavit, vel quem ipse gessit, a quocunque pulsatus, fori præscriptione utatur. Erat enim is mos penes Romanos, ut missione accepta cingulum depnerent.

§. IV.

Retentus privilegia militum penes Romanos.

Romanum imperium omnem suam splendorem ac incrementum fere militibus debuit. Quare imperatores milites tanto in pretio habuerunt, ut illos donis ac beneficiis certatim extollerent, variisque privilegiis ad gloriæ ardorem accenderent. Hinc tot militum privilegia, quæ adhuc in corpore juris civilis reperiuntur, quæ operæ pretium est, hic excutere, antequam de eorum foro agam. Militibus, ne ob neglectas professiones, res eorum in commissum cadant, etiamfi

etiam si non in castris & expeditionis actu versentur, cautum est. *l. 3. C. d. veftig.* Item licet ei, qui se indeditas pecunias solviffe prætendit, probatio incumbat, miles tamen ab hoc onere exemptus est, quod in adversarium transfert, qui, se legitime accepisse, probare debet. *l. 25. §. 1. ꝛ. de prob.* Milites si condemnati fuerint, non ultra, quam facere possunt, tenentur, habita ratione, ne egeant. *l. 6. §. 18. ff. de re judic.* Præterea milites excusandi a tutela, & ab aliis muneribus municipalibus. *l. 3. §. 1. D. de muneribus §. honor.* Ad testimonium dicendum a signis suis avocari nequeunt, *l. 3. §. f. D. de test.* Oblationem in integrum restituantur in expeditionibus occupati: *l. f. C. de rest. milit.* Si non defendantur absentes rei publicæ causa, possideri quidem bona eorum ex causa iudicati possunt, non tamen penitus creditoribus addici, qui, si ea distraxerint iure pignoris, restituantur milites per soluto debito, vel restituito venditionis pretio. *l. 4. §. 6. C. de rest. milit.* Juris ignorantia militibus non nocet, quoniam in armis magis versati esse debent, quam in iure. *l. 1. C. de jur. §. facti ignorant.* Si temere adierint hæreditatem, non ultra tenentur, quam in bonis est, *l. f. pr. §. f. C. de Jure delib.* In delictis milites Romani non subiciebantur quaestionibus, *l. 3. C. d. quaestio.* etiam si jamdiu missi essent, *l. 5. C. de pæn. §. l. 1. ff. de Veteranis.* Intuitu testamentorum tam larga militibus testandi facultas permittitur, ut, solennitatibus, quas alii in testamentis observare tenentur, supersedere possint. Imperator Trajanus enim permittit, ut quomodo vellent & possent, facerent

testamenta. Sufficit itaque nuda militum voluntas, *l. 1. D. de test. milit.* In expeditione constituti militis ultima voluntas coram duobus testibus declarari poterat, *l. 40. ff. d. testam. mil.* si in proelio versetur, sine teste heredem scribere licebat, dummodo ejus nomen distincte in clypeo, vel in pulvere expresserit; *l. 15. C. eod.* Iphis etiam licet ex parte testatis, ex parte intestatis decedere, *l. §. 5. de hered. inst. l. 19. ff. d. testam. mil.*

§. V.

Milites Romani non nisi, eorum magistro militum conveniri poterant.

Inter privilegia militum haud postremum est, quod peculiare forum habeant. Non cogebantur milites Romani iudicio civili aut criminali conventi, coram alio iudice respondere, quam coram magistro militum, quod abunde testatur *l. 6. C. de jurisd. omn. judic.* sed ab ipso tamen ad alium iudicem provocare licebat, *l. ult. C. de his, qui per met. jud. non appell.* Unde capti a praeside ad magistrum militum remittebantur, nisi per desertionem se indignos reddidissent, aut criminum enormium causa ventilaretur. *l. 3. ff. de re milit. l. 9. ff. d. custod. & exhib. reor.*

§. VI.

Magistri militum quando constituti.

A quo magistri militum constituti primum fuerint, res est incomperta. Certe post Alexandrum demum illam dignitatem introductam fuisse constat. Initio ipsis non competeat potestas milites ordinandi & coercendi, sed praefecti pratorio illam exercebant. Constantinus M. vero praefectis eam ademit, & remansit illis saltem potestas in provinciales. E contrario jurisdi-

risdictio in milites magistris militum data, quorum duos constituit, unum peditum, alterum equitum. (a)

§. VII.

In occidente manserunt duo magistri militum, alter peditum, alter equitum. In oriente autem postea constituti sunt. (b) Cum vero illi magistri nimium militaribus negotiis obruerentur, ad alios magistris & duces limitaneos, aliquem ex suis apparitoribus mittebant, qui emissa mandata executioni dari curabant. Hos Græci apocrifarios vocabant, atque illi quoque habebant suos adjuutores & exceptores. Theodosius & Honorius imperatores, omnes milites saltem coram magistro militum, tam in civilibus, quam in eriminalibus respondere iussit, l. 1. § 2. C. de offic. mag. milit. Magistris militum successerunt, qui hodie generales exercitus nuncupantur.

Magistri militum in oriente & occidente, quomodo jurisdictionem exercuerint.

§. VIII.

Sed cum jam legum Romanarum nullus alius usus sit in Germania, quam leges imperii, aut territoriales illis relinquunt, videndum est, quid hodie apud nos circa forum militum obtineat. Et quidem in specie, si juris Saxonici El. circa militum forum rationem habeamus, diversimode illud de iis disposuit. Mandatum electorale an. 1718. d. 22. Dec. 1719. d. 20. Febr. editum, quod agit de militum foro, distinguit primo inter præfectos primi ordinis honeste dimissos, & inter præfectos inferioris ordinis honeste, vel cum infamia dimissos. Secundum

Differentia juris Civilis & Saxonici ratione fori militum explicatur. Quod ex mandato electorali d. 1718. & 1719. circa militia præfectos observandum?

B 3

(a) ZOSIMUS l. 2.

(b) PANCIROLLUS ad not. dignit. imperii c. 30. & 31.

cundum tenorem §. I. d. *Mandati* omnes officiales primi ordinis honeste missi, castrensis aut provincialis militiæ, cum suis uxoribus & liberis, quamdiu penes parentes conimorantur, nec civilia negotia exercent, in omnibus rebus, quæ concernunt debita, aut cambia, five hæreditates, & similia, aut etiam delicta leviora, coram præfectis, vel magistratibus commissionis modo conveniri possunt. Eximuntur in *f. §. I. d. Mand.* casus, qui ad renovatum mandatum duelli pertinent, de quibus saltem iudicio generali militum cognoscere licet. Secundo §. 7. eximuntur officialium primi ordinis, vel eorum uxoribus & liberorum delicta graviora, quæ vel pœna corporis afflictiva, vel infamia coercenda sunt, quæ etiam iudicii militaris cognitioni relicta sunt. Sed officiales inferioris conditionis, licet stipendia, tanquam expectantes, accipiant, sicuti & milites honeste dimissi, subjecti sunt iurisdictioni magistratus illius loci, ubi degunt: idem etiam observatur in servis dimissis officialium primi ordinis, & officialibus primi ordinis cum infamia missis, uti testatur §. 8. d. *Mand.*

§. IX.

Secundo distinguitur in *d. Mand. §. 9.* inter milites militum numero adhuc adscriptos, & quoad personalia conventos, & inter milites, quoad realia conventos. Quantum ad illos, qui quoad personalia conventi sunt, v. g. ex cambio, vel ex alio contractu, ad forum militare trahendi sunt: ad milites huc non referuntur saltem officiales primi & secundi ordinis, sed etiam eorum

Quid discriminis ratione militum actione reali aut personali conventorum.

eorum uxores, (a) & liberi, sicuti & servi, exceptis vero illorum fervorum uxoribus & liberis. Conventi vero quoad realia, v. gr. intuitu pradiorum, debent se magistratui civili, sub cuius jurisdictione illa bona sita sunt, sistere. Præcipue notatu dignum omnes illas personas, quæ dominos in castra non sequuntur, subesse jurisdictioni magistratus civilis, v. gr. colonos & venatores. (b)

§. X.

Si in delictis gravioribus etiam personæ civili jurisdictioni subjectæ simul cum militibus sint implicatæ, ad utrorumque superiores iudices ab inferioribus relatio est dirigenda, ut illi desuper deliberent, & casu urgente iudicium mixtum (c) constituent, ubi offensoris magistratus præsidis locum, & directorium actorum gerere debet, (uti præcipit Mand. Duelli §. 58. num. 4.) Quomodo procedendum, cum persona civili jurisdictioni subjectæ, una cum militibus delicto implicata sunt.
sive offensa pars ipsa agat, aut ex officio procedatur.

§. XI.

Denique delicta ante militiam commissa, & processus militum, antequam militiæ nomen darent, in foro (d) civili moti, ibi debent etiam finire, licet illi perferent castra sequi, secundum regulam, ubi lis cœpta, ibi est finienda. Quid circa delicta ante militiam commissa isem- que processus ante militiam acceptos, observandum.

§. XII.

Dignitas est prerogativa quædam præ aliis: & De foro dignitatis.
 est

(a) §. 9. Mand. Elect.
 (b) §. 9. d. Mand.
 (c) §. 7. d. Mand.
 (d) §. 10. d. Mand.

Dignitas quid, & quoruplex. est vel realis, adjunctam habens potentiam aliquam & administrationem, vel personalis, quæ cum, vel sine aliqua auctoritate, honoris causa a principe defertur, *arg. l. ult. C. de dignitat.* Notitiam dignitatum suppeditare hic animus non est, cum viri docti SELDENUS, (a) BECMANNUS, (b) MATTHEUS, (c) alique opera hac diu defuncti sint: & in specie veteris Romani imperii dignitates GUIDO PANCIOLLUS docte explicaverit. (d)

§. XIII.

Illustrium, spectabilium, clarissimorum & perfectissimorum dignitates explicantur.

Fuerunt distinctæ magistratum dignitates, certique tituli quorum præcipue IV. celebrantur, illustres, spectabiles, clarissimi, & perfectissimi. Illustres erant in oriente præfectus prætorio orientis, & Illyrici, quætores sacri palatii, præfecti urbis, magistri militum, comites sacrarum largitionum, & rerum privatarum; In occidentis imperio eadem erant illustrium dignitates, quæ recensentur in notitia imperii, & insuper præfectus Italiae, & præfectus prætorio Galliarum. (e) Spectabiles autem censebantur omnes provinciarum duces, proconsules, vicarii urbis Romanæ, præfectus augustalis, comes orientis, Africae, Britanniae, Belgicæ, Phrygiæ, Galatiæ, & alii, quorum mentio fit *Nov. 7.* Clarissimi (f) erant

(a) In libr. de titulis honorum.

(b) In notitia dignitatum.

(c) In tractatu de nobilitate.

(d) In comment. ad notit. dignitatem utriusque imperii.

(e) Vid. CUJACIUS ad l. 1. c. d. dignit. DUARENUS l. 2. disp. c. 1.

(b) erant praesides & rectores provinciarum & correctores Apuliae vel Calabriae, praefectus annonae, praefectus vigiliis, & praetores. Perfectissimatus dignitas clarissimi dignitati proxima, plerumque tribuebatur iis, qui minimas provincias regebant. (c) Ut erat praeses Dalmatiae, Arabiae, magister census, primicerius scriniorum. Probe tamen hic observatum ab Alciato (d) has dignitates non tam stricte fuisse accessiones officii, sed principes nonnunquam, ubi aliquis officium acceperat, secundum viri merita, & ante gestos honores, dignitatem largitos fuisse.

§. XIV.

Illustris dignitate gaudentes, in causis civilibus & criminalibus a nullo, nisi a principe iudicabantur. (e) Clarissimi autem in causis civilibus & criminalibus conveniebantur coram iudicibus ordinariis, atque ab iis etiam condemnatio executioni mandabatur. (f) Ex quibus apparet, legem nostram praecipue respicere ad dignitatem illustrium.

Quod forum habuerint in istis dignitatibus constituti, & ad quos praecipue lex nostra pertinet?

§. XV.

Hodie illi tituli aboliti sunt, aut plane abusu corrupti. Substitutae vero aliae dignitates, potestate, & forma officii vetustis fere similes. Sic in imperio Romano Germanico ducum, marchionum, landgraviorum,

Dignitatum in hodierno imperio Romano Germanico ratio; Forum dignitatis quouam.

C

comitum

(b) Vid. Amplissimi Domini D. BAUDISII *differt. de titulo clarissimi &c.*

(c) PEREZ *Com. ad C. n. 6. ibid. vir. d. dign.*

(d) L. III. *dispunct. C. IV.*

(e) l. f. C. ubi *Senat. l. Clariss.*

(f) l. 1. & 2. C. ubi *senator l. Clariss.*

comitum palatinorum, burggraviorum, comitum, baronum, & equitum dignitates fulgent: Quæ vel feudis imperii inhaerent; vel personis tantum ab imperatore tributa sunt. Status imperii ergo dignitate aliqua reali gaudentes forum suum coram tribunalibus imperii habent; Quibus titulus saltem collatus est, subiecti iudicis Dominorum territorii sunt, unde & in capitulatione Josephina hæc verba leguntur: (a) *Sol auch eines oder andern unter Churfürsten und Ständen des Reichs geseßenen und begüterten, höhern Standes Erhebung, dem Juri territoriali nicht nachtheilig seyn, und in solchem Lande gelegene Güther unter voriger Landes Fürstlicher Jurisdiction verbleiben.* Quibus similia fere leguntur in capitulatione augustissimi imperatoris Caroli VI. (b)

§. XVI.

*De foro ecclesiastico.
Origo sacerdotii apud
christianos.*

Non alienum erit a meo instituto, antequam de sacerdotum privilegio dicam, vocis in christiana religione originem examinare. In prioribus ecclesia temporibus, nullum peculiariis sacerdotii vestigium occurrit. Etni enim apostoli passim in scripturis suis sacerdotium regum omnibus vindicent fidelibus, mystica tamen id ratione fit, nec proprie sic dictum, aut externum sacerdotium agnoscunt, (c) sed in ardentissimis precibus christianorum illud ponunt. Premebatur his temporibus christianorum pietas paganorum crudeli-

(a) *Vid. art. XLIII.*

(b) *Vid. Art. XXII.*

(c) PFAFFIUS *d. originibus juris ecclesiastici p. III.*

delitate, & ita de confervatione potius, quam de incrementis erant solliciti eorum presbyteri. Cum vero sec. IV. Constantinus cum religione christiana amplecti cepisset episcopos, hi sacerdotium imperio opponere, & sibi arbitrium circa sacra, quod sacerdotibus in veteri testamento datum erat, vindicare cœperunt. Nihil magis ab hoc tempore actum est, quam ut sacerdotum dignitas, excellentia & independentia publicis scriptis inculcaretur. Extanta exemplorum & testimoniorum farragine liceat unicum afferre exemplum Ambrosii qui a Valentiniano iussus basilicam Auxentio Arriano & ejus asseclis tradere, praefraete id recusavit, & inde tandem vi extractus est. (a) Videamus, quibus ipse verbis illinere sacro suo colorem voluerit. *Allegatur, inquit, imperatori omnia licere, ipsius esse universa, respondeo: noli te gravare, imperator; ut putes, te in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere, noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus: Scriptum est; quæ Dei, Deo, quæ cesaris, cesari. Ad imperatorem palatia, ad sacerdotem ecclesie pertinent; publicorum tibi mœnium jus concessum, non sacrorum. Ad eo jus sacerdotii Ambrosius evehit, ut ne quidem tem-* (b) anno 494. ad constantinopolitanum imperatorem plorum jus imperatori concedere velit. Gelasius scripsit: *Duo sunt quippe: imperator auguste, quibus hic mundus principaliter regitur, auctoritas sacra pontificum, & sacerdotalis potestas. In quibus tanto gravius*

C 2

(a) Factum refert epistola 33. ad Marcellinam sororem,

(b) Vid. can. 10. dist. 96.

vius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in Divino sunt reddituri examine rationem. Hac independentia sacerdotii stabilita, transactum quodammodo cum imperantibus de potestate suprema civili & sacra, & hunc in finem cogitatum est de concordia sacerdotii & imperii, & de finibus utriusque reguandis. Cum Constantinus negotiis ecclesiasticis se immisceret. (a) Osius Cordubensis episcopus eum ita admonuit: *Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Divinæ, ita & tu cave, ne, quæ sunt ecclesiæ, ad te trahens magno crimini obnoxius fias. Date scriptum est, quæ sunt cæsaris, cæsari, & quæ Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu sacrorum potestatem habes imperator.* Immo ut eo majus pondus, sacerdotium affectatum haberet, non dubitarunt, illius potestatem civili præferre, quod aperte prodit CHRYSTOMUS Homil. 15. in Ep. 2. ad Cor. Iste, inquit, autem principatus sacerdotii, civili tanto melior est, quanto terra cælum.

Quinam jure canonico sacerdotes appellantur.

§. XVII.

Proprie ex mente canonistarum sacerdos appellandus est (b) cui sacrificium, uti vocant, corporis & sanguinis Dominici in altari conficere permittitur.

(a) Sed

(a) Apud ATHANASIVM in epistola ad solitariam vitam agentes, apud Celeberrimum Babinerum juris eccles. l. 1. t. 3. §. 33.

(b) Vid. c. 1. vers. sacerdos dist. 21.

(a) Sed de his solis, hoc loco sermo esse minime videtur, potius sacerdotes omnes clerici dicuntur, qui prædicant verbum divinum & administrant sacramenta.

§. XVIII.

Hæc de origine sacerdotii in ecclesia christiana; *Origo fori ecclesiastici.* quemadmodum vero jurisdictionem acquisiverint, ZIEGLERUS erudite tradit. (b) Vivente salvatore nullitalia in usu erant judicia, quæ jurisdictionem aliquam ecclesiæ propriam præsupponerent. Christus enim ipse testatus est, regnum suum non esse de hoc mundo, & rempublicam ecclesiasticam negavit, & ipse etiam subiectum se potestati civili professus est, dum tributum solvit (c) & porro ad judicia secularia deductus, non excepit, de fori incompetentia. (d) Exemplum hoc magistri secutus Paulus. (e) Ipso hoc apostolorum tempore & paulo post parciore fuerunt christiani in agitando litibus, & maxime dederunt operam, ne judiciis subirent, ita edocti a Christo. (f) Nec tamen id evitare tam circumspecte potuit semper, ut non existerent subinde, qui iudicio contendere maluerint, & fora gentilium proterve adierint, id vero reprehendit Paulus.

C 3 lus.

-
- (a) *conf. Dominus BOEHMURUS l. c. t. 24. § 3.*
 (b) *Vide dissert. de iurisdic. et judic. episcop. quæ exstat in tractatu de episcopis l. 3. C. 30.*
 (c) *Vid. Matth. XVII. v. 27.*
 (d) *Vid. Job. XLX. v. 11.*
 (e) *Vid. Actor. XXV. v. 10. 11.*
 (f) *Vid. Job. XIII. v. 34. Actor. IV. 32.*

lus. (a) Ex quo consilio orti sunt in ecclesia christiana arbitri, omni tamen jurisdictione destituti. Constitutis postea presbyteris & episcopis, hi maxime eligebantur a partibus arbitri. Atque sic sensim invaluit, ut ab episcopo tantum ex fiducia peteretur, cause controversæ decifio: cui se non clerici tantum, sed laici etiam sponte submittebant ac lubenter acquiescebant. Sed mox episcoporum a sanctitate pristina degenerantium vitia hanc etiam judicandi provinciam contaminarunt, de quibus jam sec. III. conqueritur Origenes. (b)

§. XIX.

*Incrementa
ejus in oriente.*

Constantinus M. non solum ecclesias liberaliter donavit, & episcopos ubique magno honore dignatus est, sed & jurisdictionis potestas ab illo collata fuit episcopis in quoscunque qui profanorum judicium cognitionem declinarent, constitutumque porro, ut quod episcopi judicassent, & robur & auctoritatem sententiarum omnem haberet. (c) Caterum Constantinum in fiducia, quam in episcoporum rectitudine ac bona fide posuerat, non raro spe excidisse, patet. (d) Postea Constantinus an. 355. constituit, (e) ut episcopi coram episcopis

(a) *Vid. 1. ep. ad Corinth. VI.*

(b) *Vid. 1. r. 31. & 32. ad MATTH. & CYPRIANUS lib. de baptismo.*

(c) *Vid. EUSEB. in vita Constant. L. VII. c. 27. SOZOM. l. 1. c. 9.*

(d) *Vid. Epiphani. hæres. 70.*

(e) *Vid. l. 12. C. Theod. de Episc.*

scopis convenirentur, non tamen, ut Gothofredus docuit, in omnibus causis, vel certe, ut illud privilegium tum non extenderetur ultra presbyteros. Quamvis autem tum episcoporum causa, in synodis provincialibus ab aliis episcopis examinari ac decidi deberent, poterat tamen episcopus condemnatus a sententia synodali provocare ad iudicium seculare, non obstante constitutione a Valentiniano an. 369. lata, (a) ad quam adversus Baronium disputat Godofredus. Insuper ea ætate clericos non omni fuisse exemptos jurisdictione seculari, patet ex ejusdem Valentiniani const. anno 370. lata. (b) Quia vero a Constantini M. imperio clerici forum suum privilegiatum apud episcopos habuerunt, nec tamen propterea in criminalibus potissimum causis exempti prorsus fuerunt a iudiciis secularibus, ne qua deinceps, quod fieri facile poterat, fieret confusio, inter ipsas causas distinctionem fieri oportuit, quam propterea edidit Gratianus imperator anno 376. (c) Causas civiles ab ecclesiasticis separando, & quamnam sint ecclesiastica, definiendo. Anno 381. celebratum fuit Constantinopoli concilium œcumenicum II. in ejus canone VI. quatenus episcopi accusari possint, prolixè disponitur, varie distinguendo inter personam accusatoris, & inter iudicium ipsum, ubi accusatio intentari debeat. Quæ tamen constitutio, cum

(a) Vid. l. 22. C. Theod. quorum appell. non recip.

(b) Vid. l. 20. C. Theod. de Episc.

(c) Vid. l. 23. C. d. Theod. Episcop.

cum facta sit approbatione imperatoris, non poterat derogare potestati imperatoris, sed in gratiam imperatoris condebatur, ne imperatoris auditorium per episcoporum causas fastidium sentiret. Distinctiones causarum in pecuniarias, ecclesiasticas, & criminales, inculcat etiam constitutio Theodosii an. 385. lata. Anno 395. in Concilio Carthaginensi III. c. 9. quod refertur a GRATIANO, (a) dispositum fuit de clericis, qui relictis judiciis ecclesiasticis judiciis secularibus se submittebant, de cuius sensu varia sunt interpretationes. Non ita benignus fuit in occidente Honorius, qui anno 399. (b) ita constituit: *Quoties de religione agitur, episcopos convenit iudicare, ceteras vero causas, quae ad ordinarios cognitores, vel ad usum juris publici pertinent, legibus oportet iudicari.* Etsi vero Honorius solas de religione causas episcopis decidendas reliquerit, tamen in constitutione a. 400. lata (c) tam firmas atque validas voluit esse episcoporum sententias, ut eas nulla arte infringere, nec ex aula sua suffragium sperare posset damnatus. Atque sic quantum detraxit potestati juris dicendi in causis promiscue aliis, tantum addidit roboris iudicio de religione. Imo Honorius postea a. 408. (d) episcopis maxime concessit, & secundum largitionem Constantini etiam in aliis causis omni-

(a) Vid. C. XI. qu. 1. c. 43.

(b) Vid. L. 1. C. Theod. de relig.

(c) Vid. l. 14. C. Theod. de episcop.

(d) Vid. l. 8. C. de episc. aud.

omnibus possent arbitri eligi. Anno 416. in concilio milevitano 2. can. 19. constitutum est, ne clerici litigaturi in causis ecclesiasticis iudices seculares adeant, aut tales ab imperatoribus sibi dari petant, (a) verba tamen mox sequentia perspicuum faciunt, potuisse imperatores a clericis imploratos episcopalia iudicia constituere, in quibus de causis ecclesiasticis disceptatio fieret. Fatigata interim fuerunt iudicia episcopalia per compromissa laicorum in causis civilibus, quæ declinare non audebant episcopi tum temporis, etsi maximas inde perferentescerent molestias. Extat insignis ea de re querela apud Augustinum (b) & alibi. Honorio imperatore anno 423. defuncto, Johannes quidam imperium occupans, privilegia ecclesiæ & personis ecclesiasticis data revocavit. Eo vero trucidato Valentinianus II. anno 425. privilegia ecclesiastica publicis edictis restituit. (c) Anno 451. in concilio chalcedonensi c. 9. decretum fuit, si quis clericus cum clerico litem haberet, ne proprium episcopum desereret & ad secularia iudicia excurreret.

§. XX.

Sed in occidente multo adstrictior potestas iudicibus episcopalibus concessa est. Quæ enim post concilium chalcedonense anno 452. a Valentiniano III. edita fuit constitutio novella, non aliter admittit iudicia illa, ne quidem inter utrinque clericos, nisi utriusque &

Itemque in occidente.

D actoris

(a) *Vid. XI. qu. 1. c. 43.*

(b) *Vid. in Pf. 118.*

(c) *Vid. l. 47. C. Theod. de episcop.*

actoris & rei consensus & compromissum præcesserit, addita ratione, quod episcopi & presbyteri nullum habeant forum, neque de aliis causis cognoscere possent, nisi de illis, quæ religionem concernant. Non destiterunt tamen episcopi etiam in occidente suas dilatare fimbrias, quanquam occultare id, & ne suspectæ essent magistratibus secularibus, verbis aliquantum dubiis involvere soliti fuerint. Uti videlicet factum in concilio andegaveni a. 453. & in Synodo bituricensi anno 454. In oriente Marcianus an. 456. utrumque forum, & ecclesiasticum, & civile patere voluit, si quis clericus rei partes sustineret, ita, ut electio & arbitrium esset penes actorem. (a) In occidentali vero ecclesia episcopi an. 465. in Synodo venetica can. 9. perrexerunt sua statuta aliis novis decretis firmare. In oriente Leo imperator antecessoris sui Marciani constitutionem renovavit quodammodo & correxit. (b) Ineunte seculo VI. renovata fuerunt decreta ab antecessoribus in Synodis andegaveni, bituricensi, & venetica facta & supra adducta. Justinianus primum an. 530. (c) prohibuit, ne clericus illico apud patriarcham diceceseos conveniretur, sed primo apud episcopum suum, quod tamen expresse restringit ad causas ecclesiasticas. Porro cum indecorum videretur, vel ut monachi ex coenobiis ad tribunalia cogerentur, vel ut iudices seculares in monasteriis tribunalia erigerent; Justinianus anno 539. (a) sta-

(a) Vid. l. 13. C. de episc. aud.

(b) Vid. l. 13. C. de episc.

(c) Vid. l. 29. C. de episc. aud.

(a) statuit, non debere monachos & moniales in jus vocari ad judicia secularia, sed ad eundem esse episcopos, quæ tamen novella non extendi potest ad criminalia.

§. XXI.

Justinianus causas quoque pecuniarias clericorum ad forum ecclesiasticum remittit. (a) Quoad criminalia vero disposuit, ut si delicta sint ecclesiastica, episcopi desuper cognoscant, si vero communia, sive civilia, iudicis secularis decisione reliquit, degradatione antea ab episcopo subsecuta. (b) Simul atque vero novella illa a Justiniano edita fuit, exeruerunt se mox alia difficultates, quas ut tolleret, Imperator anno 541. in Nov. 123. c. 21. ea, quæ ad judicia clericorum pertinent, constituit, ita vero, ut pleraque in Nov. 83. proposita, retineret. Ex qua simul apparet, quod pæne in omnibus causis imperator iudicibus secularibus suam in clericos confirmaverit jurisdictionem, ita, ut etiam a iudicio ecclesiastico secundum eis largiretur instantiam.

*Justiniani
circa forum
ecclesiasticum,
leges quadam.*

§. XXII.

Hic status fuit fori ecclesiastici sub auspiciis imperatorum orientis & occidentis, nunc vero illius status, cum imperium Romanum ad Germanos devolutum, rationem habeo. Ævo Caroli M. multo laxior, ac potentior facta est conditio episcoporum, hic enim debellatis Saxonibus, episcopis ibi constitutis amplissimam concessit auctoritatem, ut gentes illæ in officio

Status iurisdictionis ecclesiastica sub imperatoribus carolingis.

D 2

con-

(a) Vid. Nov. 79.
(b) Vid. Nov. 83.
(c) Vid. eand. Nov.

continenter. Nec ullum fere omnino grave negotium agebatur, in quo non episcoporum consilio utebatur, qui tunc temporis præcipua aulæ imperatoris munia obibant. Sed tamen ita non exemit clericos in imperio suo, ut nulla amplius laicis in eos competere jurisdictione, quin reservavit potius, quo, si episcopi nollent, aut non possent causas sopire, licita adhuc esset aditio iudicis secularis. Ita ut Missi regii ex utroque ordine, clericali & laico selecti, quotannis non in comitum tantum & iudicum, sed & in episcoporum, abbatum, (a) & abbatissarum pravitates animadverterent. Ipsi etiam pontifices haud denegarunt de actionibus suis imperatoris, & missorum ejus iudicium experiri, & sua negotia eorum decisioni submittere; testatur id fragmentum Leonis Papæ ad Ludovicum imperatorem. (b) Nunquam igitur Carolus M. aut ejus successores omni in clericos potestate, per iudicia episcopis concessa, ita exuti, ut non licuisset subinde illorum potestatem circumscribere, si illi abusi fuerint concessa potestate. Ludovicus pius, licet ingenio esset nimium obnoxio clericis, nihilominus exercuit imperium in clericos ab initio, & contumaces auctoritate sua ad officium redegit. (c)

§. XXIII.

Licet deinde clerici sub religionis obtentu, ut
impera-

Quid circa jurisdictionem ecclesiasticam

(a) Vid. PETR. de MARCA de Concord. Sacerdot. & Imp. l. 4. c. 7. §. 8.

(b) Quod exhibet c. nos si incompetente 41. caus. 11. qu. 7.

(c) conf. SCHILTERUS de libertate eccl. germ. l. 2. c. 12.

imperatoribus & Germaniæ principibus omnia circa ^{posterioribus} sacra jura extorquerent, omnes nervos intenderent, illis tamen non ita feliciter cessit, ut totius Germaniæ ^{imperatoribus & principibus} jus circa sacra sibi vindicare possent, quippe imperatores ^{Germania juris fuerit.} multa circa ea sibi reservaverant. (a) In quibusdam Germaniæ provinciis limitata valde fuit pontificum circa sacra jurisdictio, dum clerici penitus in omni causa, civili jurisdictioni subiecti erant. (b) Inter alios ejusmodi principes inclyti erant Marchiones Austriæ, (c) quibus intuitu sacrorum independens iudicandi facultas competeat, ut & Würtembergici, (d) Bavarici (e) duces Saxonix. (f) Saxonix Duces semper jus circa sacra exercuerunt vi superioritatis territorialis, omniaque civium negotia, quæcunque fuerint, in foro civili ventilata sunt, ut ita illi ingentem errorem committant, qui sibi persuadent, post instauratam a Luthero religionem, in Germaniæ principes potestatem circa sacra demum translata fuisse. (g)

§. XXIV.

Qui jam in causas jurisdictionis ecclesiasticæ adeo ^{Causa exten-} in immensum auctas, inquiri, inveniet præter privile- ^{se adeo juris-} ^{dictionis eccle-} ^{gia} ^{sastica.}

- (a) Vid. Consultissimi Dni REINHARDI meditationes de jure principum Germaniæ, in primis Saxonix, circa sacra ante tempora reformationis exercito p. 53. 54. 57.
 (b) Vid. c. 3. meditat. ejusd. aut.
 (c) Vid. ejusdem autor. meditat. p. 65. 66. 140. 255.
 (d) Vid. p. 120. ejusd. aut.
 (e) Vid. p. 43. 45. 176. ejusd. aut.
 (f) Vid. c. 2. 3. meditationum ejusd. conferatur celeberrimus Bæhmérus ad jus eccl. p. 738.
 (g) Vid. ejusdem autoris meditat. 4. 2.

gia ab imperatoribus concessa, plurimas dari alias, qua
 in cumulum acceperunt toties affectata exemptionis.
 Primo autem multum contulit ad eam, episcoporum
 ad dignitates seculares, & officia aulica promotio, &
 concessio integrorum territoriorum cum eminentiore
 quadam potestate. Postea ampliora etiam facta ex eo,
 quod, sub spiritualis causae obtentu, suam esse, & debe-
 re inter laicos cognitionem a se expediri statuerint. Por-
 ro etiam iudiciis episcopalibus acceperunt incrementa
 ex eo, quod causas mixti fori esse statuerint, quodque
 has auxerint saepe ultra modum. (a) Nonnullas cle-
 ricorum artes, quibus iudicia eorum quotidie aucta,
 commemorarunt principes Germaniae in comitiis No-
 rinbergensibus an. 1522. exhibitis sub num. 9. 10. 11. & ad-
 hac ANTONIUS MORNACIUS. (b) Quod vero
 valde perniciofa sit omnimoda clericorum exemptio,
 jam dudum observarunt illi, qui de bene constituenda
 Republica commentati sunt. Res periculi plena, vive-
 re in civitate homines, non subjectos illius legibus,
 exemptos ab omni obligatione erga magistratum politi-
 cum, unde nihil accidere aliud potest, quam summa re-
 rum civilium perturbatio. Sic in Gallia aliquando fo-
 rum ecclesiasticum diu solum eminuisse, & regiam
 contra neglectam fuisse jurisdictionem, queritur Mor-
 naci ad supradictam legem, conferri huc etiam mere-
 tur CONRINGIUS, qui in dissertatione (c) plures ra-
 tiones,

(a) *Conf. capit. Caroli VI. 14.*

(b) *Vid. ad d. l. 8. C. de Episc. aud.*

(c) *Vid. diss. de iudic. reip. germ. §. 30. 31. 32. 33. & 34.*

tiones, de damno Reipublicæ Germanicæ ex infitutis iudiciis sacris orto, suppeditavit.

§. XXV.

In paragraphis prioribus egi de statu fori ecclesiastici, eo ævo quo pontifices superstitione ac specie religionis pluribus gentibus jugum imposuerunt, nunc vero differentiæ fori ecclesiastici protestantium, præcipue Saxonici, a foro ecclesiastico pontificiorum rationem habere constitui. Beatus Lutherus, cum pontificiorum errores detexisset, jus quoque canonicum, quo varia monarchiæ papalis fundamenta continentur, abrogari optasset. Sed nihilominus ab electore Saxoniz, consilio (a) Jctorum Saxoniorum Hieronymi Schurfii, & Henningii a Gæden magna illius pars in foro conservata, quod exemplum postea aliæ Germaniz provinciæ imitata sunt. Ex principiis istius juris pullulat opinio de jurisdictione ecclesiastica & seculari, quam nec juris divini esse, nec convenientem regulis bene ordinandæ civitatis, supra ostendi. Sed, cum post reformationem in pace religiosa omnis jurisdictio ecclesiastica in protestantes suspenderetur, quod & post in instrumento pacis Westfalicæ (b) repetitum, inceperunt status evangelici antiquo iterum jure uti, & causas ad forum episcopale antea deferri solitas, ad consistoria eum in finem constituta remittere.

De foro ecclesiastico protestantium in Germania.

§. XXVI.

(a) *Conf. illustr. Dn. de SECKENDORFF. Historia Lutheranisimi p. 121. STRUVII Historia Jur. Can. c. 7. §. 37.*

(b) *Vid. Art. 5. §. 48. verb. diæcesanum.*

*In specie in
Saxonia.*

§. XXVI.

In Saxonia in specie causa ecclesiastica in consistoriis tractantur; sed quæ ad sublime jus sacrorum pertinent, ea elector sibi reservavit, judicanturque in senatu ecclesiastico *dem Kirchen-Rathe*. Primordio reformationis 4. consistoria in Saxonia stabilita, Wittebergense, Lipsiense, (a) Misnense, & Zwickaviense. (b) Avo electoris Augusti vero duo illorum abrogata sunt, & Dresdense in eorum locum adjectum fuit Wittebergensi & Lipsiensi. Dresdense supremum nuncupatur, propterea, quod ei annexus sit senatus ecclesiasticus, uti patet ex *ord. eccles. elector. i. von beyden* *Consist. speciali vom Ober-Consistorio*. Aetate Christiani I. consistorium Misnense de novo erigebatur, solo senatu ecclesiastico Dresdæ remanente. Sed tamen elector Saxonie Christianus II, ad instantiam ordinum provincialium 1606. prædictam sanctionem abrogavit, & illud consistorium iterum cum senatu ecclesiastico conjunxit. (c) Hodie adhuc tria vigent consistoria, Lipsiense in circulo Lipsiensi, Thuringico, & Voigtlandico, Wittebergense in circulo electorali Saxonico, supremum Dresdense in circulo Misnico & Fribergico, his tribus adjiciendum consistorium capituli Wurzenfis, (d) quod constituunt curia capitularis (*die Stifts-Regierung*) & superintendens.

§. XXVII.

- (a) Lipsiense simul exerceat certa ratione jurisdictionem nomine Ducum Saxonie lineæ Albertine.
 (b) Vid. CARPZ. *Jurispr. eccles. L. I. def. 12.*
 (c) Vid. Dn. BAIERI *addit. ad CARPZOVII Jurispr. l. 1. d. 12. n. 9.*
 (d) Vid. *idem*. BAIERUS *ad eandem definit, n. 10.*

§. XXVII.

Diferimen ingens intercedit inter senatum ecclesiasticum & consistorium, quæ diversitas non obscura est, si attendamus I.) Autoritatem, qua senatus ecclesiasticus præpollet; nam decreta ejus sub nomine ipsius Serenissimi electoris a præfide, vel consiliario politico subscripta promulgantur; nonnullis etiam ipsemet Serenissimus elector propria manu subscribit; in consistorio vero consistoriales causas determinant. II.) Deinde intuitu tituli differentia quædam emergit, nam senatus ecclesiastici assessores titulo consiliariorum, consistorii vero assessorum titulo gaudent. Diversi utriusque collegii existunt actuarii, in senatu ecclesiastico Secretarius, in consistorio vero Protonotarius nuncupatur. A decretis consistorii ad serenissimum electorem provocare licet, (a) a rescriptis vero serenissimi electoris e senatu ecclesiastico emisissis appellare regulariter non licet, pro re nata vero aliquando conceditur, & tunc Serenissimo, vel Senatui supremo intimo competit cognitio (b). Causæ quoque utriusque collegii satis evidentem constituunt differentiam: causæ enim spirituales seu ecclesiasticæ communes sunt duobus reliquis consistoriis, ut & consistorio supremo, quatenus in circulo misnico & fribergico occurrunt;

E
spe-

In quo Senatus ecclesiasticus in Saxonia differat a consistorio.

(a) *Iderui potest ex ord. eccl. elect. T. vom Ober Consistorio §. Es soll aber doch ic. CARPZOV. l. c. def. ead. conf. id. ad Proc. l. 2. art. 2. n. 151. seq.*

(b) *Vid. Mandat. el. de a. 1702. d. 21. Martii editum quod exhibet Dn. BEYERUS l. c. n. 16.*

specialia jura vero episcopalia, quæ causas conscientiarum, convocationem Synodorum, academias, scholas, dispensationes, & vocationes Superintendentum concernunt, soli senatui ecclesiastico reservata. (a) Senatus ecclesiasticus in consistorio supremo causas ab inferioribus consistoriis avocare, illis mandare, eorumque acta & decreta corrigere valet, prout constat. (b).

§. XXVIII.

Discrimen inter forum ecclesiasticum protestantium ratione causarum eo pertinentium.

Jure canonico plures materias causis ecclesiasticis accensuerunt, quæ a protestantibus, ut causæ (c) civiles, in foro civili dirimuntur, uti exempli loco saltem adducam, I.) relaxationem juramentorum (d) hanc relaxationem hodie princeps sibi reservavit in Saxonia. (e) II.) causas sagarum & fortilegiorum, (f) quæ vero hodie a civili magistratu principaliter deciduntur. III.) causas mixti fori, ad quas referuntur miserabilium personarum causæ (g), & usurariæ pravitatis: (h) has hodie civiles magistratus regulariter dirimunt (i).

§. XXIX.

- (a) Dn. BAIERUS l. c. def. 17. plura suppeditat, quæ Senatui ecclesiastico competunt.
 (b) ex ord. eccl. el. sub tit. vom Ober. Consistorio.
 (c) Vid. celeberrimus BOEHMER de jur. eccl. prot. l. 2. t. 2 §. 29. 30. 31.
 (d) Vid. qu. 4. caus. XXII. C. si quis 19. c. venerabilem. 34. in fin. X. d. elec. & el. pot.
 (e) Vid. Part. 2. C. el. 36. j. Ord. Cam. Part. 2. t. 24. R. I. d. A. 1645. §. 164 §. als sich dann. in f.
 (f) Vid. c. 26. qu. 5. c. auguriis. 11.
 (g) Vid. c. 15. X. de foro competente.
 (h) Vid. t. X. de usuris. j. Pollicey-Ordn. A. 1577. t. 12 §. 8. CARPZ. Jurispr. Cons. l. 3. d. 2. t. 17.
 (i) Vid. CARPZ. d. l. & BOEHMER l. 2. t. 2. n. 33.

§. XXIX.

Causæ, quæ in Saxoniam ad forum ecclesiasticum pertinent, referuntur in ord. eccl. Sax. 1. von beyden Consistoriis Corp. Sax. p. 368. his verbis: Erstlich alle Ehe-Sachen, wie sie Namen haben, welche durch die Superintendenten, und jedes Orts Obrigkeit auf die ihm zugestellte Ordnung nicht können verrichtet und verglichen werden. II.) Alle ärgerliche Sünde und Laster an denen Lehrern und Zuhörern, wider die erste und andere Tafel der Gebothe Gottes, allein, so viel die gradus admonitionum, und nicht die weltliche Straffe belanget, wie solches in den Synodis verordnet worden. III.) Alle Sachen derer Pfarrer, Kirchen, und Schuldiener Vocation, Amt, Dienst, Leben, Wandel, translation, dimission, suspension, Handlung und Verbrechen belangend, auff Maas, wie bey den Synodis verzeichnet. IV.) Alle Sachen, so die Kirchen, Schulen, Hospitalen und gemeiner Kasen Güter, Lehn, Einkommen, Nutzung, Gebäude und Besserung, darzu der Kirchen-Diener Besoldung betreffen. V.) Der Küster oder anderer Meuterey, oder unordentliche, ungebührliche Sachen wider die Pfarrer und Kirchen-Diener. VI.) Alles was in dem Kirchen-Regiment gute Anordnung und Verbesserung erfordert, soll alles auff die gegebene Maasse in den Consistoriis verrichtet werden.

*Recensentur
cause in Saxonia
ad forum
ecclesiasticum
spectantes.*

§. XXX.

*Recessentur
causa quæ-
dam, ad forum
ecclesiasticum
apud prote-
stantes spe-
ctantes.*

Causæ vero matrimoniales, uti ex supra alle-
gata ordinat. patet, ad forum ecclesiasticum in Sa-
xonia spectant. Eodem modo proceditur intuitu
causarum quæ concernunt sponsalia, non solum, si
ratio habeatur validitatis, sed etiam, si de eorum
concurso & prerogativa litigetur (a). In causis stu-
pri quædam diversitas intercedit, quæ in eo consistit,
quod si agatur vel ad matrimonium, vel si causa de-
pendeat a matrimonio, tunc consistorium decernat
(b). Si vero infligenda sit pœna, tunc iudicis
secularis cognitioni id relinquitur, quia iure cano-
nico prohibita in iudiciis ecclesiasticis criminalium
decisio (c). Causarum adulterii, & malitiosæ de-
fertionis, quatenus ad separationem quoad thorum
& mensam tendunt, cognitio competit consistorio,
quatenus vero ad pœnam, iudex secularis adeun-
dus est.

§. XXXI.

*Quænam res
ad forum
ecclesiasticum
spectent.*

Causis ecclesiasticis accensentur quoque contro-
versia circa res, ad ecclesiam spectantes, veluti cir-
ca beneficia, bonaque ecclesiastica, parochias, por-
ro circa ipsa templa, iisque annexa cœmeteria (d)
uti & sepultura ejusque solennia, quarum specierum
dispositio & cognitio ad consistorium spectat (e).

§. XXXII.

- (a) Vid. CARPZ. l. c. l. 2. d. 36. n. 3. & ejusd. prax. crim. qu. 67. n. 14.
- (b) Vid. CARPZ. l. c. def. 231 n. 10. 17.
- (c) Vid. c. 5. & c. 9. in pr. X. ne cler. vel monach.
- (d) Vid. STRYCK. ad Brunnem. jus eccles. l. 2. c. 2. §. 12.
- (e) Vid. ord. eccl. el. Sax. 1. von beyden Conf. p. 368. & CARPZ. c. l. 2. d. 387. id. l. 1. d. 10. n. 6.

§. XXXII.

Egi de causis, quæ ad forum ecclesiasticum spectant, jam vero ratio habenda erit personarum, in quas judici ecclesiastico cognitio competit. Vbi tantum jus tantum Saxonicum sequemur, pastores in causis civilibus personalibus consistorio immediate subsunt, quod privilegium non solum applicandum ad pastores, sed etiam ad eorum uxores, liberos, quamdiu illi apud patrem degunt, nec emancipati sunt, nec proprium contraxerunt domicilium, quo viduæ etiam pertinent, quamdiu in statu viduitatis permanent. (a) Num vero id fori privilegium etiam comperat famulis conductis clericorum, acris est inter Doctores disceptatio. Equidem Celebrerrimus Böhm. (b) contendit leges illas, ad quas provocant, qui famulis ejusmodi forum tribuunt, huc non quadrare; sed Dn. Baierus (c) existimat hanc sententiam praxi esse stabilitam in Saxonia, & mentionem facit decreti Protosynedrii a. 1701. promulgati, quod ad præfectum stolpensem directum, ex quo eruere allaborat, hodie coram consistorio famulos conductos clericorum conveniendos esse; ita idem forum tribuitur ludimoderatoribus; organicis, custodibusque (d). Illo fori privilegio fruuntur etiam depositi, vel suspensi clerici, cum clerici

E 3 qua-

(a) *Vid. CARPZ. Jurisp. eccl. l. 3. d. 6. n. 2.*

(b) *Vid. l. c. l. 2. t. 2. §. 23.*

(c) *Vid. in Addit. ad CARPZ. l. c. p. 195.*

(d) *Vid. CARPZ. l. c. n. 12, & 13.*

qualitatem non exuerint, quæ per degradationem aufertur (a).

§. XXXIII.

*Quomodo for-
rum ecclesia-
sticum amittit-
tatur.*

In anterioribus paragraphis de modis constituendi forum ecclesiasticum, nunc de modis quibus illud cessat, agam. Primus modus fit per degradationem, nam tunc clerici in statum laicalem rediguntur, & brachio seculari traduntur (b). Hic modus in Saxonia etiam attenditur, uti monet Dn. BAIERUS (c). Sed clericorum remotio saltem suscipienda est a supremo consistorio, non vero eam consistoriis inferioribus peragere licet, nam illud in ejusmodi casu causam ad consistorium supremum deferre debet (d). Secundus, quando laicos clerici conveniunt, tunc enim etiam coram judicio seculari actio instituenda (e), nam clericis id fori privilegium, quatenus reorum vices, non vero quatenus actorum vices tenent, datum est. Tertio Jurisdictio (f) consistorii se non extendit ad causas criminales, quæ pœnam capitalem, vel corporis afflictivam merentur, id tamen intelligi debet de exacta cognitione causæ, dictamine pœnæ & executione, quæ omnia judici seculari competunt, quoad processum inquisitionis vero, ejus institutionem, & directionem, fe-

(a) *Vid. c. 10. X. d. jud. c. 2. de pœnis in 610.*

(b) *Vid. c. 2. de pœnis in 610.*

(c) *Vid. ad CARPZ. l. 3. d. 117. p. 236.*

(d) *Vid. Dn. BAIER. ad CARPZ. l. 3. def. 109. f. 231.*

(e) *Vid. c. 5. X. de for. compet. a. l. f. C. ibi in rem act.*

(f) *Vid. CARPZ. l. c. l. 3. d. 5.*

fecus se res habet. Hæc enim competit judici ecclesiastico, usque dum causa fiat criminalis (a). In foris protestantium levia delicta clericorum ad consistorii cognitionem etiam spectant (b). Ratio enim, cur in consistorio criminales causas ventilare haud liceat, in eo consistit, quoniam illis saltem inferior jurisdictio competit (c). 4.) Restringitur saltem fori privilegium ad eum casum, ubi contra clericum in personam, seu ex obligatione personali, agitur; in realibus actionibus vero fori privilegium allegari nullo modo potest (d), & clericus actione reali de patrimonialibus bonis conventus, in foro rei sita seculari conveniendus est (e). Idque etiam obtinet in foris protestantium (f). Clerici vasalli exempti a fori privilegio, si illi sub qualitate vasalli in causa feudali conveniuntur, tunc enim coram iudice feudali stare tenentur, prout pontifex ipse jubet (g).

§. XXXIV.

Forum ecclesiasticum penes protestantes constituitur consistorium, uti id in paragraphis prioribus de-

An Superintendenti competat jurisdictio.

(a) Vid. Dn. BAIER. l. c. in f.

(b) Vid. CARPZ. l. c. n. 4. & 5.

(c) Vid. CARPZ. l. c. n. 20.

(d) Vid. c. 1. d. privil. in 6.

(e) Vid. d. c. j. l. f. C. ubi in rem act.

(f) Vid. CARPZ. l. c. def. 7. & ord. eccl. cl. sax. t. von Immunität und Freyheit der Kirchen-Diener, §. Was aber Jhn. 16.

(g) Vid. c. 16. X. de for. competent.

deductum; ad quaestionem autem, num Superintendenti competat jurisdictio in clericos & ecclesiae ministros? merito negative respondendum est, nam illi saltem notio & cognitio de causis litigantium non ad decidendum, sed ad amicabiliter componendum competit, & si partes illam amicabilem compositionem respuant, causa ad consistorium devolvitur (a). Nihilominus tamen aliquando illis licet lites minimas inter custodes, connivente aut consentiente consistorio, ad evitandas partium expensas, decidere, ex quibus actibus vero nullum validum argumentum, ad jurisdictionem illis vindicandam, inferri potest (b).

§. XXXV.

Cum haecenus de foro ecclesiastico tam ex jure canonico, quam ex saxonico ratione privatorum aequum, non in congruum hic visum est expendere, ubi ipsi imperii status evangelici forum suum in ecclesiasticis habeant. De catholicis enim notum est, eos juri canonico stare. Mylerus ab Ehrenbach (c) statuit, quod consistorium totum collegium presbyterorum representet, & quod princeps nec absolute, & omnimodo supra presbyterium constitui possit. Inde fluere existimat principium

Status imperii evangelici ubi forum suum in causis ecclesiasticis habeant? an eorum consistoriis suis.

(a) Vid. ord. eccl. el. sax. v. von Immunitätibus und Freyheit. pr. §. Da aber über ic. CARPZ. l. 3. def. 87. n. 9. seq. conferri etiam meretur ZIEGL. de Superintend. c. 28. §. 8. p. 149.
(b) Vid. Erörterung der Landes-Gebr. d. A. 1612. Rubr. Consistorial-Sachen, n. 7. §. Diem Weil denn ein jeder ic.
(c) Vid. Gamologiam c. 8. §. 8. in fin.

cipes in causis ecclesiasticis æque illud audire teneri, ad instar privati alterius. Sed ex non satis concludente principio deductæ sunt hæ conclusiones: quasi jure divino diversâ esset ecclesiastica & civilis potestas; (a) Cum tamen principes evangelici inter partes superioritatis territorialis jus circa sacra referant. Alii contendunt, principes protestantes in causis ecclesiasticis & matrimonialibus summa imperii tribunalia agnoscere debere. Sed constat e contrario, cameram non fundatam esse ad iudicandas ecclesiasticas causas, nec eas sibi vindicasse imperatores, utpote qui pontificis & episcoporum auctoritatem hic retinuerunt: quorum jurisdictio contra Augustanæ Confessionis addictos status eorumque subditos cum omnibus suis speciebus suspensa fuit per pacem Westphalicam. (b) Hinc merito dicendum, principes protestantes in causis ecclesiasticis frui sua superioritate territoriali, *d. art. 8.* & posse eos se ulro submittere iudicio consistorii sui vel ejusmodi lites ex compromisso dirimere. Equidem provocari solet ad dispositionem *Instr. pac. Westph. art. 5. §. 54.* ubi dicitur, quod tam cameræ, quam iudicii aulici jurisdictio fundata sit in causis ecclesiasticis inter catholicos & augustanæ confessionis status. Verum illic monetur saltem, in causis ecclesiasticis summa imperii tribunalia fundata esse, quoties

F ties

(a) *Vid. Celeberr. BOEHM. l. c. l. i. tit. 28. §. 41.*

(b) *Vid. Art. 5. §. 48. j. art. 8. pr.*

ties contra pacem religiosam & instrumenta pacis Westphalicæ in causis religionem spectantibus, alicui controversia movetur. (a)

§. XXXVI.

*De renunciat
ione fori in
genere.*

Illam vero privilegia, de quibus imperator in lege nostra verba fecit, & quæ hodie militibus, dignitatis prærogativa gaudentibus, & clericis competunt, sunt ipsa fori præscriptiones, s. exceptiones fori declinatoriæ, quæ ita restringuntur, ut non possint opponi cum effectu, si miles dignitatis prærogativa gaudens, & clericus in instrumento illis renunciaverint (a) ex his duabus rationibus, quoniam pacta, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita, servanda sunt, concludo, quod cuivis, his, quæ pro se introducta sunt, renunciare liceat.

§. XXXVII.

*An clericis fo-
ro ecclesiastico
renunciare li-
ceat.*

Sed de ecclesiasticis personis dubitatum est, an foro suo renunciare possint. Certum quidem est, id illis permissum fuisse usque ad Innocentii III. ætatem, quod liquido tam ex lege nostra 29. C. de pact. quam ex §. l. 51. C. de episcopis & Cler. apparet. Sed Innocentius pontifex regnandi libidine inductus, archi-

(a) Vid. Celeb. BOEHM. l. c. p. 390. & p. 260. conf. Auctor. med. aet. Instr. pac. art. 5. §. 54. n. 2.
(b) Vid. l. 29. C. de pactis.

archiepiscopo pisano magna cum indignatione exprobrat, (a) quod crediderit, clerico licitum in secularibus causis, foro ecclesiastico renunciare, & jus causæ sequi, cum concilio Milevitano, & Carthaginensi in criminalibus, sub pœna remotionis, in civilibus vero, sub amissione ejus, quod ex sententiæ favore lucrari potuisset, id ipsum prohibitum sit. Nec enim privato sine totius ordinis damno, beneficio omnibus salutari non uti licere, novæ rationis nomine addit. *In c. 18. X. de for. competent.* idem asseritur, adjecta hac limitatione, quod clerico liceat forum suum in aliam personam ecclesiasticam transferre, si acceperit episcopi diocæsani consensus.

§. XXXVIII.

Prima ratio, qua utitur pontifex, est, renunciationem hanc non esse juris privati, sed publici, cum e contrario Justinianus in lege nostra, eam esse juris privati, & permissam indicet. Constat quidem juri publico proprie tali renunciari non posse, sed probatum non est, hic adesse tale jus publicum, quin potius nudum privilegium clericis competit, cui renunciare permissum. Pontifex prohibitionem hic eruere vult ex concilio Carthaginensi III. ubi sub pœna amittendæ rei evictæ prohibitum est clericis, se seculari judicio submittere. Sed hæc

*Prima ratio
juris canonici
expenditur.*

F 2

abs

(a) *Vid. c. 12. X. de foro comp.*

absque ratione sufficiente cauta sunt; nam olim clerici in causis civilibus se poterant submittere seculari iudicio, clericis autem magis commendabatur iudicium episcopale, quod in eo celerrime, sine magno sumtu, & strepitu procederetur, & per modum amicabilem compositionis lites sopirentur. (a)

§. XXXIX.

Secunda ratio: Afferitur recte, secundum principia protestantium etiam clericos foro renuntiare posse.

Altera ratio pontificis est, quod hoc privilegium non sit personæ concessum, seu singulis, sed toti collegio: Justinianus vero rectius iudicat, toti collegio clericorum id esse concessum, & per consequens etiam singulis. Scilicet, quæ privilegia intuitu singulorum concessa sunt collegiis, illis singuli recte utuntur, iisque etiam recte renunciant, quia ea renunciatio non vergit in præiudicium universitatis, ut egregie deduxit Stephani *de iurisd.* (b) Instantia rem illustrabo, toti collegio ministrorum principis concessum est privilegiatum forum, quis vero affereret, singulos, citra præiudicium cæterorum, huic privilegio, prorogata iurisdictione, renunciare non posse? Nulla ergo hic adest prohibitio, nec ratio genuina, nisi quam pontifex ipse finxit; quam tamen merito non omnino admittunt protestantes, & renunciationem hanc plerumque ferunt. Regula itaque firma, quod cuilibet foro renunciare liceat.

§. XL.

(a) Vid. ERPENIUS *Jur. Eccles. P. 3. l. 1. c. 3. §. 18. conf. CUJAC. ad c. 12. X. d. for. compet.*

(b) Vid. l. 1. c. 22. n. 35.

§. XL.

Quod multis in casibus non liceat privilegio suo renunciare, exempli loco adducam *l. 2. ff. d. pact. dot.* ubi prohibetur renunciari dotis privilegio. Sed limitatione aliqua succurrendum est thesi nostræ, uti & ipse Imperator in nostrâ *l. 29. fecit;* quemcumque renunciare posse juri suo, lege nominatim id haut prohibente, vel, si publica utilitas in eo non vertatur; quod utrumque in nostrum casum quadrat.

Removentur objectiones quæ contra facultatem renuncian di foro, fieri possunt.

§. XLI.

Ut vero dijudicari possit, quibus juribus aliquis per pactum renunciare possit, duæ tenendæ sunt regulæ. Prima est, quod juri publico renunciari non possit *l. 38. ff. de Pact.* Ex quo primo inferitur, quod novi operis nunciacioni in reipublicæ utilitatem factæ renunciari nequeat. (a) 2) Quod filiusfamil. jus testandi non habeat, licet pater id permittat. (b) Altera regula nunciacioni contra bonos mores susceptæ stari vetat *c. 58. d. R. I. in 6.* Ex quo inferitur, quod testandi facultati renunciari non liceat, ne libera testandi facultas auferatur. (c) Plura exempla, in quibus pactis renunciare, vel non,

Duæ regulæ attendendæ circa jurium renunciationem.

F 3 licet,

(a) *Vid. l. 7. §. 14. ff. de pact.*
 (b) *Vid. l. 6. ff. Qui test. fac. poss. j. l. 7. ff. eod.*
 (c) *Vid. l. 15. C. d. Pactis.*

licet, collegit magno cum labore ANDREAS DAL-
NERUS. (a)

*Explicatur
judicium ge-
nera, in lege
expressa &
sanctio pana-
lis.*

§. XLII.
Hanc constitutionem Justinianus omnes judi-
ces observare jussit, non solum majores, sed etiam
minores, inter quos refert judices pedaneos, com-
promissarios, & arbitros electos, quorum diversita-
tem, non abs re erit, explicare. Judices pedanei
(b) dicti ideo, quia in imis subfelliis sedebant, præ-
tores vero sedebant in sella curuli, quæ altior erat pe-
daneorum sellis; delegebantur a judice ad minores
causas dijudicandas; partibus licebat unum ex illis
judicibus eligere, quemnam sibi vellent. Arbitri
sunt personæ a privatis electæ, ut juxta juris ordi-
nem litem propositam sua sententia decidant. (c) Dif-
ferunt ab arbitratoribus, (d) quod hi conciliandis ex
æquo & bono negotiis adhibeantur. Arbitri dispe-
scuntur in compromissarios & statutarios. (e) Sunt
igitur compromissarii, de quibus imperator in lege
nostra verba fecit, species arbitrorum, qui ex libera
voluntate partium eliguntur ad litem determinan-
dam. Statutarii vero, qui subelectorum arbitrorum
nomine veniunt, sunt illi qui legibus eliguntur. His
judi-

- (a) In tractatu de vaviorum jurium renunc.
(b) Vid. PITISCI lexicon rom. antiquit. t. 2. sub verb. pedaneus.
conf. STRUVII historia juris Justiniani p. 201.
(c) Vid. t. 2. ff. d. recept. qui arb. rec.
(d) Vid. l. 76. ff. pro soc.
(e) Vid. HILLIG. ad Donell, l. 28. c. 14. lit. 4.

judicibus imperator injungit, ut istam constitutionem exacte custodiant, sub comminatione poenae, quod alias litem suam faciant. Per litem suam facere hic intelligitur id, quod, si una pars per judicis imprudenciam causa cadat, judex illi litis aestimationem praestare cogitur. (a)

(a) *Vid. l. ult. ff. de extr. cogn.*

177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

ULB Halle
005 361 524

3

Pub. 20. num. 45. Ec. 27.

13
DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA
A D
LEGEM XXIX. CODICIS
DE P A C T I S

1720, 2

QUAM
CONSENSU
MAGNIFICI ICTORUM ORDINIS
IN ACADEMIA LIPSIENSI

PRO LICENTIA
SUMMOS
IN UTROQUE JURE HONORES

P. 1720

RITE CAPESSENDI
D. XV. AUGUSTI MDCCXX.

H. L. Q. C.
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI
SISTET

WILHELMUS ZACHARIAS
CRAMER

L I P S I Æ,
TYPIS IMMANUELIS TITII

